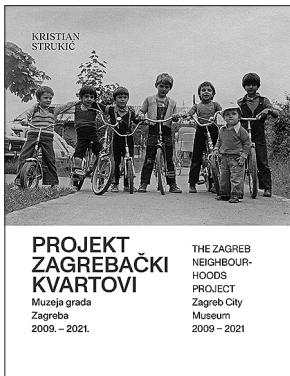

Kristian Strukić. „Projekt *Zagrebački kvartovi* Muzeja grada Zagreba, 2009. – 2021.”

Izdavač: Muzej grada Zagreba, 2023.

sl.1. Naslovnica publikacije (fotografija *Ekipa iz Retkovca*, snimio Robert Goršić, kraj 1970-ih, vlasništvo obitelji Goršić)

sl.2. Plakat virtualne izložbe

sl.3. Publikacije studijskih izložaba projekta

KRISTIAN STRUKIĆ. „PROJEKT ZAGREBAČKI KVARTOVI MUZEJA GRADA ZAGREBA, 2009. – 2021.”

ŽELJKA KOLVESHI □ Zagreb

Nova publikacija Muzeja grada Zagreba autora Kristiana Strukića, muzejskog savjetnika, već naslovom „Projekt *Zagrebački kvartovi* Muzeja grada Zagreba, 2009. – 2021.” jasno definira odrednice sadržaja kojim se bavi – kvartovskom problematikom grada Zagreba, i to na oglednom primjeru predstavljanja identiteta i podidentiteta pet zagrebačkih kvartova: Trnskog, Dubrave, Maksimira, Trešnjevke i Trnja.

Usto, naslov upućuje na to da je riječ o muzejskom projektu (projektu Muzeja grada Zagreba), što implicira odgovornost tog muzeja za temu koja će zanimati njegove korisnike, ponajprije zagrebačku publiku, ali i stručnjake s obzirom na provedbu projekta odnosno metodologiju istraživanja te na razine i oblike komunikacije kojima muzej kao medij u suvremenom društvu raspolaže. Stoga je navedena knjiga monografska studija o projektu i predstavlja tematske i problemske cjeline njegove muzeološke razrade strukturirane u ova poglavlja: *Koncept*, *Provedena istraživanja*, *Realizirane izložbe*, *Kvartovske priče*, *Izbor priča*.

I treća odrednica u naslovu, trajanje projekta od 2009. do 2021. godine, vremenski pozicionira početak projekta, što je indikativno ako se analizira povijest sličnih projekata ili njihov izostanak u drugim muzejima. Projekt je završio 2021., ali su iscrpne informacije o njemu dostupne na mrežnoj stranici virtualne izložbe *Zagrebački kvartovi* (Godišnja nagrada Hrvatskoga muzejskog društva za 2021. godinu u kategoriji za provedeni istraživački rad koji je rezultirao izložbom). Kao ekstenzija projekta na stranicu je postavljena i virtualna izložba *Kvartovske priče – pogled iznutra*.

Izložbeni projekt

Kako navodi Strukić, *Zagrebački kvartovi* ponajprije su izložbeni projekt. Istraživanje i opsežni pripremni radovi za svaku kvartovsku izložbu postupno su vodili definiranju osnovnih obilježja specifikuma svakog kvarta, što je u konačnici odredilo i naziv studijske izložbe, koji je najvjernije upućivao na identitet kvarta u gradu punom različitosti, izazova i mogućnosti.

Izložba naslovljena *Pola stoljeća Trnskog – priča jedne generacije* (2010.) bavila se izgradnjom, naseljavanjem i životom prvoga novozagrebačkog naselja od početaka 1960-ih godina, a u njezinu je fokusu bilo stasanje jedne generacije u identičnim uvjetima. Stoga se bavila i fenomenom stvaranja „pozitivnoga kvartovskog duha zajedništva” tog naraštaja.

Naslov izložbe *Zagrebačka Dubrava – od predgrađa do grada* (2012.) upućivao je na prijelomnu transformaciju urbaniteta tog područja. što je neminovno utjecalo i na promjene životnih navika stanovnika tog kvarta.

Iz naslova izložbe *Maksimira – povijest i kvartovski simboli* (2014.) već se moglo naslutiti značenje povijesne geneze tog područja, a time i njegova mjesta u procesu razvoja cijeloga grada. Slijedom toga, znakovito snažni i prepoznatljivi simboli kvarta Maksimira (Park Maksimir, Zoološki vrt, Stadion i GNK Dinamo), ujedno i gradski simboli Zagreba, predstavljeni su zasebnim dionicama.

Izložbe *Trešnjevka – prostor i ljudi* (2017.) i *Trnje – prostor i ljudi* (2018.) rađene su u paru, kao projekt zajedničkog pothvata, postavljene u slijedu jedna za drugom, prema istoj stručnoj koncepciji kako bi se povezujuće teme tih dvaju susjednih dijelova gradova mogle uspoređivati: intenzitet urbanizacije tih prostora i mijene potaknute namjenom nove izgradnje te njihov utjecaj na postojanost odnosno promjene profila stanovnika. Ta je ideja bila sadržana i u istovjetnom podnaslovu izložaba.

Participacijski projekt

Svakom studijskom izložbom nastojao se muzealizirati život pojedine gradske četvrti (*contradictio in adiecto*, iako ima smisla) pogledom na kvart izvana i iznutra. Pritom pojam *izvana* u tom kontekstu podrazumijeva interpretaciju stručnjaka istraživača, a pojam *iznutra* odnosi se na autentična svjedočanstva stanovnika kvarta. *Kvartovske priče*, niz osobnih životnih priča rekreiranih prema snimljenim sjećanjima i kontekstualiziranih fotografijama iz privatnih albuma, kao i spoj nematerijalne i materijalne baštine autor ističe kao osobito važan dio projekta te mu dodjeljuje opsežno poglavlje u knjizi. Istraživanje provedeno u suradnji s lokalnom zajednicom kvarta, dokumentiranje i prezentacija autentičnih audiosnimki i vizualnih zapisa pozicioniralo je projekt na participativnoj osnovi i usmjerilo ga na ljude

sl.4. Ulična izložba *A koje su vaše kvartovske priče?*. Fotografirao Tihomir Stančec, 2017.

čije su životne priče našle svoje mjesto u muzeju. Na taj su način akteri bili uključeni u proces realizacije projekta od njegova početka, i to kao aktivni sudionici, pa sve do kraja – do uvrštenja tih zapisa u izložbe. Time je cilj postavljen na početku – povezivanje sa širom društvenom zajednicom „...postao i glavni rezultat ovoga projekta” (K. Strukić).

Već tijekom prve studijske izložbe 2010. zaživjela je ideja o mjestu interakcije nazvanom *Govornica kvartovskih veza*, gdje bi posjetitelji ostavljali glasovna i pisana sjećanja i poruke kako bi usmjerili realizaciju projekta u budućnosti. Nažalost, ideja nije u potpunosti zaživjela, osim jednoga manjeg dijela s panoima koji su naslovima „...komentiraj... piši...riši...reagiraj...” izravno pozivali na suradnju.

Takvim pristupom Muzej osluškuje i odgovara na potrebe i želje svojih korisnika, a svojim otvaranjem prema svakodnevici sugrađanima potvrđuje širok raspon zanimanja za društvenu sliku Zagreba.

Iako je projekt od početka bio uvelike orijentiran na ljude i njihove živote, studijske su se izložbe međusobno razlikovale prezentacijom izbora sadržaja i oblikovanjem ovisnim o identitetu pojedinog kvarta, o vertikali njegova društveno-povijesnog razvoja, kao i o vrsti prikupljenog materijala. Primjerice, na izložbi *Maksimir – povijest i kvartovski simboli* bilo je izloženo najviše predmeta iz muzejskog fonda i privatnog vlasništva. To svjedoči o dugoročnom postojanju svijesti stanovnika Maksimira o povijesnosti tog kvarta te o već razvijenom odnosu prema njegovoj baštini – čuvanju i skupljanju predmeta te muzealizaciji materijalnih svjedočanstava o povijesti Maksimira. Sasvim suprotno, izložba *Dubrava – od predgrađa do grada* obilovala je predmetima koji su prvi put identificirani tijekom pripremnih radova. Njihova muzealizacija radi predstavljanja života u kvartu probudila je osjećaj pripadnosti, ponosa i zadovoljstva stanovnika Dubrave te je zbog velikog zanimanja tiskano drugo izdanje kataloga izložbe.

Usmena povijest kao jedna od muzeoloških potki ovog projekta skromno je inaugurirana 2010. na prvoj izložbi (Trnsko), evoluirala je kroz izložbe 2012. (Dubrava) i 2014. (Maksimir), da bi na izložbama 2017. (Trešnjevka) i 2018. (Trnje) definitivno dobila istaknuto mjesto. Sukladno tome, mijenjali su se modeli prezentacije audiozapisa kvartovskih priča. Na prvoj studijskoj izložbi o kvartu Trnsko snimljena su sjećanja predstavljena kao kraći tekstualni segmenti, dok se na posljednje dvije izložbe, o Trešnjevci i Trnju, moglo poslušati 40 audiozapisa, čuti glasovi i govor sudionika. Kako su tada ti autentični zapisi postali gotovo znak, referentna točka izložbe, dizajnerica Nikolina Jelavić Mitrović prema toj je činjenici oblikovala identičan prezentacijski sustav koji je primijenjen za obje izložbe – muzeografski okvir zahtijevao je ponavljanje modula prepoznatljivog vizuala za audioprezentaciju osobnih priča. Unutar svakog modula audiozapis je bio kontekstualiziran legendom s imenom kazivača/kazivačice, privatnom fotografijom i kartom lokacije, a dizajn modula podsjećao je na dizajn prvih RIZ-ovih televizora koji su se pojavili 1960. godine, kada se događala i velika transformacija prostora tih kvartova.

Usmena povijest (*oral history*) tim je projektom ušla na velika vrata Muzeja grada Zagreba. Uz već postojeći manji broj audiozapisa u pohrani, otvoreno je pitanje potrebe formiranja Zbirke usmene povijesti.

sl.5. Pozornica Mjesne zajednice Trnsko, kraj 1970-ih i početak 1980-ih, vlasništvo Siniše Paruža

sl.6. Izložba *Trešnjevka – prostor i ljudi*. Fotografirao Mijlenko Gregl, 2017.

sl.7. Multimedijске kutije na izložbi *Trešnjevka – prostor i ljudi*. Fotografirao Mijlenko Gregl, 2017.

KRISTIAN STRUKIĆ “THE ZAGREB NEIGHBOURHOODS PROJECT OF ZAGREB CITY MUSEUM, 2009–2021”

The new Zagreb City Museum publication *The Zagreb Neighbourhoods Project, 2009–2021* by Kristian Strukić, museum adviser, by its very title clearly defines the contents it engages with – the problem of the neighbourhoods of the city of Zagreb, taking as an example the presentation of the identities and sub-identities of five neighbourhoods; Trnsko, Dubrava, Maksimir, Trešnjevka and Trnje. During the twelve-year project an exhibition programme of five study exhibitions was produced, each one with its accompanying professional and scientific publication, with a number of thematic and street exhibitions on a smaller scale, side events, educational programmes and in the end a virtual museum project and virtual exhibition open to additional contents. Book author Kristian Strukić has very successfully presented the multilayered nature of the project. He has also given a perspicuous structure to the contents so as to be able clearly explain the reasoning for all the phases of the museological elaboration of the complex project, the research methodology and the levels and forms of communication available to the role of the museum as medium in contemporary society. Hence this book is a monographic study of a multidisciplinary and participatory museum project, presenting the thematic and problem units of its implementation structured into the following chapters: *Concepts, Research Conducted, Exhibitions Held, Neighbourhood Stories, Selection of Tales*. Although the project was nominally brought to a close in 2021, with the production of the virtual exhibition *Neighbourhood Stories – a view from inside*, Strukić has left an open space in the digital realm for a micro-museum of the intangible heritage of the inhabitants of Zagreb in progress, a valuable legacy in the museum context of an ongoing and interactive relationship between museum and citizens.

Kompleksni projekt: razrada, vođenje i rezultati

Autor knjige Kristian Strukić iznimno je uspješno predstavio slojevitost projekta. Jasno je i pregledno strukturirao sadržaj kako bi obrazložio sve etape procesa muzeološke razrade tog kompleksnog projekta te ujedno odabrao pravu mjeru i ritam transfera znanja o temi kojom se bavio. Ocijenila bih to poučnim pristupom na primjeru iz muzejske prakse. Potvrda evidentnog znanja i primjena recentnih muzeoloških alata zasniva se na Strukićevu navođenju i interpretaciji komparativnih primjera te na poznavanju relevantne literature iz područja teorije muzejskih studija, napose o primjerima usmene povijesti u muzejima.

Ovaj multidisciplinarni projekt realiziran je u suradnji s brojnim suradnicima, znanstvenicima i stručnjacima za razna područja iz muzeja i vanjskih institucija, i upravo je to jedna od njegovih velikih vrijednosti. No sveobuhvatnu studiju o projektu koja sažima i komprimira tezaurus stvoren nakon završetka svake dionice, kao i projekta u cjelini, mogao je interpretirati samo Strukić.

Naime, tijekom projekta koji je vodio dvanaest godina realiziran je izložbeni program od pet studijskih izložaba, svaka s pratećom stručno-znanstvenom publikacijom, s nizom tematskih i uličnih izložaba manjeg opsega, popratnih događanja, edukativnih programa te, u konačnici, s virtualnim muzejom projekta i virtualnom izložbom otvorenom kao dopuna sadržaju. Osim uloge voditelja projekta, Strukić je bio autor ili suautor stručne koncepcije za studijske izložbe. Uz suradnike koji su autorski obradili pojedine dionice, i sam je stručno koncipirao i obradio pojedine dionice svake izložbe. Autor je uličnih izložaba kojim je cilj bilo animiranje kvartovske populacije za participiranje u projektu, a kao suautor potpisuje tematske izložbe. Piše tekstove za izložbene publikacije, preuzima poslove urednika ili suurednika svih publikacija. Autor je virtualne inačice projekta.

Pripremao je terenski rad i surađivao s Miljenkom Greglom, fotografom MGZ-a, u fotodokumentiranju kvartovskih vizura, od kojih neke danas više ne postoje. Snimljeno je više tisuća fotografija koje su znatno obogatile zbirku Muzeja. Istodobno su snimljena sjećanja stotinjak Zagrepčana, što je približno 60 sati snimljenog sadržaja koji je pohranjen u Muzeju. Pronalazio je sugovornike, upoznao ambijent i osjetio atmosferu mjesta gdje je snimao njihove priče. Neke su priče snimljene u Muzeju, a dolazak pojedinih od tih osoba bio je i njihov prvi kontakt s muzejom.

Važnu ulogu u sklopu pripremnih radova imale su pozivne ulične izložbe, sastavni dio strategije postupnog razvoja izložbenog projekta. Animacijska priroda tih izložaba djelomično bi se mogla okarakterizirati kao *guerrilla campaign* u marketinškom smislu jer je Muzej izlazio iz svojeg prostora u izabrani kvart kako bi oglašavanjem projekta pronašao nove sugovornike, prikupio materijal za izložbu ili saznao više o društvenom životu u kvartu. A povratni efekt najbolje opimjeruje ishod izložbe *Što je za vas Dubrava?*, koji je rezultirao zamjenom autora, mjesta i izložaka, tj. izložbom učeničkih radova *Što je za nas Dubrava?*, postavljenom u Muzeju kao pogled u svakodnevno okruženje i u način kako ga doživljavaju najmlađi stanovnici Dubrave.

Popularnost projekta rezultirala je i pokretanjem radioemisije *Kvartovske priče* na lokalnoj postaji Radio Sljeme 2017. godine. Emitiranjem kvartovskih priča na mediju prirodnome i idealnome za usmenu povijest ostvarena je još jedna uspješna poveznica sugrađana i gradskog muzeja.

Zaključak. Sa završetkom projekta zatvara se jedna etapa koja je dragocjeno iskustvo, muzejski tezaurus u svakom smislu, no koja je većim dijelom bila orijentirana na povijest. S obzirom na to da dotad to nije bilo učinjeno, apsolutno je opravdano. Uostalom, i sam je projekt doživio svoju povijesnost. Trajao je 14 godina. Razmišljajući kao muzealac, a bez opterećenja da su neki muzeji to već prije napravili, nastavak ovog projekta bilo bi izravno uključenje recentne svakodnevne grada, bilježenje vremena u kojemu su sudionici, stanovnici Zagreba, izvorni svjedoci pulsa grada. Sjećanje je blisko ljudima, no jednako im je tako svojstven i komentar onoga što vide ili kako se osjećaju.

Premda je projekt 2021. nominalno završio, zaključila bih upravo s tom njegovom otvorenošću kao vrijednim nasljeđem u muzejskom kontekstu stalnoga interaktivnog odnosa sa sugrađanima. Osim toga, virtualnom izložbom *Kvartovske priče – pogled iznutra* Kristian Strukić ostavio je otvoreno mjesto u digitalnom prostoru za jedan mikro-muzej nematerijalne baštine stanovnika Zagreba u nastajanju.

U ime svega iznesenoga, svesrdno preporučujem monografsku studiju „Projekt Zagrebački kvartovi”, u kojoj je Kristian Strukić na suvremeni muzeološki način interpretirao temu, dimenziju, razradu i benefit toga multidisciplinarnog projekta.

Primljeno 12. prosinca 2023.